

УДК: 37.02

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.271161>

Галина Кузан, кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національного університету "Львівська політехніка"

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ І ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

У статті на основі аналізу наукових джерел, присвячених різним аспектам організації дистанційного навчання у вітчизняній практиці, проаналізовано виклики, проблеми та перспективи диджиталізації освітнього простору та організації дистанційного навчання в Україні, викликаного війною в Україні та світовою пандемією COVID-19; зроблено спробу дослідити генез впровадження навчання у режимі онлайн у закладах освіти України, проаналізовано досвід цієї роботи у 2020 та 2021 рр., зацентовано увагу на здобутках у диджиталізації вітчизняної освіти та на проблемах, що гальмують цей процес; доведено, що головною відповіддю освітян на виклики диджиталізованого суспільства має стати їх готовність до цифрової трансформації навчального процесу на засадах педагогіки партнерства, обґрунтовано значення дистанційної освіти в умовах сьогодення та у майбутньому.

Ключові слова: диджиталізація освіти; дистанційна освіта; дистанційне навчання; переваги дистанційної освіти; недоліки та перспективи дистанційної освіти.

Лит. 8.

Halyna Kuzan, Ph.D. (Philology), Associate Professor of the
Foreign Languages Department at
National University "Lviv Polytechnic"

DIGITIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS AND DISTANCE LEARNING IN UKRAINE: CHALLENGES, PROBLEMS, PROSPECTS

The article, based on the analysis of scientific sources devoted to various aspects of the organization of distance learning in domestic practice, analyzes the challenges, problems and prospects of digitalization of the educational space and the organization of distance learning in Ukraine, caused by the war in Ukraine and global pandemic of COVID-19; an attempt was made to investigate the genesis of the implementation of online education in educational institutions of Ukraine, the experience of this work in 2020 and 2021 was analyzed, the attention is paid on the achievements in the digitization of national education and on the problems inhibiting this process; it is proven that the main response of educators to the challenges of a digitalized society should be their readiness for digital transformation of the educational process on the basis of partnership pedagogy, the importance of distance education due to current situation and in the future is substantiated.

The new realities caused by the military actions and global COVID-19 pandemic have affected almost all spheres of social life in Ukraine. Due of the situation every Ukrainian had to learn how to live, work and study in a new way. These new realities had a particularly sharp impact on the educational process and led to an active search for effective ways to improve it and establish continuity.

Distance education in Ukraine, broke into our lives suddenly and vividly proved the need for both the introduction of advanced technologies into the education system, in particular digital ones, and the readiness of pedagogical workers to carry out the educational process under different conditions of its organization.

In the proposed article, an attempt is made to carry out an analytical review of the experience of organizing distance education, with which Ukraine entered the 2021 / 2022 academic year, its achievements, typical problems faced by educators, students of education and their parents as a result of distance education, the consequences of such an organization of the educational process. On the basis of a systematic analysis of the acquired learning experience in online mode, the value of digitization of education and distance learning in modern conditions is substantiated, the most typical pain points of its implementation in 2020–2022 are singled out, and on this basis, the prospects for improving this link of work in Ukraine are outlined. In particular, the importance of overcoming the most acute contradiction between the need for distance learning and the real state of readiness of educational institutions and teachers for its implementation was emphasized. In view of this improvement, professional training of pedagogical personnel for the organization of the educational process in remote mode is required: firstly, even at the stage of professional training of teachers, when teaching professional methods, it is worth paying attention to the specifics of using digital methods; secondly, modernization is required not only by working training programs on the teaching methods of individual disciplines, but also by educational and professional training programs in general; thirdly, the formation of digital competence in future professionals, necessary for the successful implementation of professional activities, requires increased attention. The main response of educators to the challenges of a digitalized society should be their readiness for digital transformation of the educational process based on partnership pedagogy.

Keywords: digitization of education; distance education; distance learning; advantages of distance education; disadvantages and prospects of distance education.

Постановка проблеми. Повномаштабні військові дії на території України та пандемія COVID-19, яка передувала цьому, змінила наше повсякдення, в такому надскладному режимі довелося в Україні по-новому вчитися жити, працювати і навчатися. Нові реалії, вплинувши практично на всі сфери соціального життя, у тому числі й на освітній процес, зумовили активний пошук дієвих шляхів його удосконалення та налагодження безперервності. Сьогодні, маючи вже певний досвід дистанційного навчання, можна констатувати, чого ми навчилися, що нам вдалося зробити, які у нас здобутки і які проблеми ще необхідно вирішити. Але один висновок є беззаперечним – саме COVID-19 в Україні став за короткий проміжок часу справжнім каталізатором зближення освіти з цифровими технологіями, а дистанційне навчання для кожного учня, студента, педагогічного працівника чи не єдиною і головною відповіддю на виклики сьогодення.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Особливості навчального процесу в дистанційному режимі, і зокрема в режимі онлайн, стали об'єктом уваги багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців і практиків, які у своїх наукових розвідках висвітлюють різні аспекти означеної проблеми. Зокрема, особливості smart-освіти у закладах освіти, розробки навчального контенту висвітлюються у працях Л. Корсунської та А. Твердохліба. Діджитал-методики організації занять з різних навчальних предметів знайшли висвітлення у доробку таких науковців, як О. Воронкін, А. Губанова та ін. Питання цифрового методичного забезпечення дистанційного навчання розглядалися Л. Корсунською та В. Тихомировим. Соціальний аспект інституалізації дистанційного навчання у своїх наукових розвідках аналізує Г. Тотарчук. Виклики, реалії та перспективи дистанційного навчання в Україні опубліковані у працях фахівців Національної академії педагогічних наук І. Іванюк, Ю. Мальованого. Організаційно-педагогічні умови формування в майбутніх педагогів закладів вищої освіти цифрової компетентності представлено О. Мирошниченко, Н. Лісовою. Роль інформаційно-комунікаційної, цифрової компетентності сучасного педагога висвітлено у наукових розвідках О. Гриценчук, Л. Панченко, О. Трифонові та ін. У 2021 р. відбулася презентація праці незалежного аналітичного центру дослідження суспільства Cedos “Освіта в умовах пандемії у 2020/2021 році: аналіз проблем і наслідків” [6], у якій докладно було висвітлено дії уряду і МОН в організації освітнього процесу під час карантину, доступність і якість освіти, особливості забезпечення здоров'язбережувального середовища учнівської молоді та вчителів у ході дистанційного навчання. Саме у цій праці вперше особлива увага була акцентована на такому аспекті, як вплив дис-

танційного навчання на психічне здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

Здобутки і недоліки організації дистанційного навчання знайшли відгук й у численних публікаціях безпосередньо практиків – вчителів та викладачів вищої школи. На сайтах своїх закладів, в соціальних мережах вони ділилися не тільки проблемами, але й досвідом, порадами щодо методик проведення дистанційного навчання з різних дисциплін, особливостей організації освітнього процесу за допомогою освітніх онлайн-інструментів тощо.

Метою статті є аналітичний огляд досвіду організації дистанційної освіти, з яким Україна увійшла у 2021/2022 навчальний рік, його здобутків, типових проблем, з якими стикнулися освітяни, здобувачі освіти та їх батьки в результаті дистанційного навчання, наслідків такої організації процесу освіти та окреслення перспектив удосконалення цієї ланки освітньої діяльності.

Виклад основних результатів дослідження. Криза, у якій опинилася Україна, зумовила необхідність посилення уваги до дистанційної форми організації навчання, дозволила не лише системно подивитися на його значення в сучасних умовах, на роль діджиталізації освіти, але й насамперед виокремити його головні, найбільш типові больові точки й на цій підставі окреслити перспективи удосконалення.

Здійснений нами аналіз наукових джерел з означеної у статті проблеми, власний досвід роботи в режимі дистанційного навчання, результати опитування студентської молоді та педагогів дали нам можливість на сьогодні виокремити основні періоди впровадження дистанційної освіти, кожен з яких відзначався як рівнем підготовленості учасників освітнього процесу до роботи й навчання у такому режимі, так і базовим забезпеченням її організації.

Перший період бере свій початок у березні 2020 р. у зв'язку із запровадженням в Україні локдауну, викликаного пандемією COVID. Саме цей час засвідчив, що українська система освіти не була готовою до дистанційної форми організації навчання. Серед головних завдань саме цього періоду можна виокремити такі: підготувати відповідну освітню базу для якісного дистанційного навчання; навчити педагогів й учнівську молодь працювати дистанційно; навчати студентів не лише предметів, але й самостійності та відповідальності.

Сьогодні, як ніколи раніше, необхідність у спеціалістах, які володіють іноземною мовою, у будь-якій сфері зростає та буде зростати. У зв'язку з цим вища освіта є одним із основних важелів цивілізаційного поступу і забезпечує прискорення економічного та культурного розвитку країни, сприяє формуванню свідомих, суспільно активних громадян, конкурентоспроможних на світовому ринку праці. У процесі професійної підготовки у студен-

тів розвивається рефлексія, на її основі – само-свідомість та самооцінка, розуміння і визначення життєвої перспективи, потреби бути успішним в обраній професії, особливо у сьогодишній ситуації. Запорукою успіху в професії є іншомовна комунікативна компетентність як результат вивчення іноземної мови професійного спрямування. Формування мотивації до вивчення іноземної мови, зокрема англійської, раціональне застосування інноваційних особистісно орієнтованих технологій допоможуть студенту реалізувати особистісні базові потреби визнання та самоповаги, визначать перспективу самоактуалізації [8, 45]. Такий підхід до мотивації студентів є надважливим у сучасних реаліях, коли завданням вищої школи попри всі складнощі методичного, технічного та психологічного характеру, залишається працювати та вдосконалювати методики викладання предметів у вишах, підтримувати і підкреслювати необхідність навчання у такий кризовий період, застосовуючи й вдосконалюючи дистанційну форму навчання, диджиталізацію викладання.

Водночас 2020-й р. став роком активного пошуку удосконалення освітнього процесу в умовах дистанційного навчання і справжнім проривом на шляху диджиталізації української освіти. Вітчизняні стартапи активно взялися до розробки новітніх протоколів передачі даних. В цей час Міністерство освіти і науки України ухвалює “Положення з дистанційного навчання”, ініціює створення і вводить у дію онлайн-платформу “Всеукраїнська школа онлайн”, на якій, відповідно до навчальних програм з різних дисциплін, для кожного класу викладалися відеоуроки, а вчителі отримували методичні рекомендації щодо застосування сучасних освітніх технологій. За ініціативи Міністерства цифрової трансформації, Міністерства освіти і науки України та за підтримки АСБІС-Україна, Apple, Logitech, Prestigio Solutions, Microsoft на допомогу вчителям було створено шестисерійний освітній серіал “Інтерактивне навчання: інструменти і технології для цікавих уроків”. Спільно з міжнародними партнерами ведеться копітка робота з розробки спеціальних курсів, на яких педагоги отримували можливість не тільки підвищувати рівень володіння ІКТ, опановувати нові педагогічні технології, але й навчати дистанційно” [1, 4].

Кожен заклад освіти обирає навчальну освітню платформу, використовуючи яку здобувачі освіти мали змогу отримувати у режимі онлайн пояснення та коментарі педагогів до заняття, звернутися до них із запитаннями, переглядати завдання, ознайомлюватися з термінами їх виконання, бачити свої оцінки. Вчителі, учні, батьки отримали доступ до десятків онлайн-інструментів, які допомагали їм не тільки урізноманітнити процес дистанційної освіти, але й збагатити його під час карантину. Так, наприклад, тільки на платформі Prometheus викладено близько 100 безкоштовних онлайн-курсів для вчи-

телів і учнів, серед яких курси підготовки до ЗНО, курси з англійської мови та курси для освіти сучасного педагога. На платформі EdEra – 47 безкоштовних курсів з найрізноманітніших навчальних тем і дисциплін. Платформа iLearn, створена командою громадської спілки “Освіторія”, дозволяє пройти безкоштовну онлайн-підготовку до ЗНО з основних шкільних предметів із київськими репетиторами. На ній також представлено тести і відеолекції. На освітньому порталі UROK-UA до послуг вчителів розміщено комплекс навчально-методичних матеріалів до всіх шкільних дисциплін, у тому числі збірники завдань, презентації та конспекти уроків. Активно запрацював головний центр інформації, підказок, тренінгів та інструментів з ресурсу Google for Education “Навчайте з дому”. До послуг здобувачів освіти були запропоновані і платні платформи. Інтерактивний програмний комплекс моза Book пропонує вчителям і школярам понад 1200 3D-сцен з інтерактивним елементом, звукові файли, сотні освітніх відеороликів тощо і спрямований на урізноманітнення інструментарію шкільних уроків. І хоча ця платформа є платною для використання, але вона надає можливість користувачам завантажити її 30-денну безкоштовну DEMO версію. Ще однією важливою освітньою новацією аналізованого періоду треба вважати трансляцію уроків для школярів спочатку для 5–11 класів, а згодом і для 1–4 класів за всеукраїнським розкладом на телеканалах і на YouTube-каналі МОН.

Щодо освітнього процесу в умовах вищої школи, то головним стримувальним фактором вимушеного переходу до режиму онлайн в цей період стала відсутність єдиної сертифікованої платформи для навчання в усіх закладах освіти. Аврально налаштована робота у Viber-чатах чи за допомогою системи Zoom у більшості випадків не приводила до бажаного результату. Виняток становили тільки ті ЗВО, які були забезпечені системою управління навчанням LMS Moodle, що дозволило викладачам вчасно через додаткові плагіни у різних форматах (.doc, .odt, .html, .pdf) розмішувати навчальні матеріали та здійснювати їх швидку модифікацію, використовувати з метою перевірки знань студентів різні типи тестів у форматах, що підтримуються GIFT, Aiken, Moodle XLS тощо. Система управління навчанням Moodle надала студентам у режимі “24 на 7” не тільки вільний доступ до навчальних матеріалів, але й засобів для спілкування з одногрупниками та викладачами, можливості організації групової роботи, завантажувати файли з виконаними завданнями, переглядати їх результативність тощо. Варто відзначити й той факт, що згодом Міністерством освіти і науки України за підтримки Google Україна було організовано безкоштовне навчання керівників закладів вищої освіти, фахової передвищої освіти та викладачів за онлайн-курсом “Цифрові інстру-

менти Google для закладів вищої, фахової перед-вищої освіти”.

Отриманий у 2020 р. досвід яскраво продемонстрував, що в умовах глобальної кризи інформаційні технології дозволили мільйонам людей як в Україні, так і у цілому світі здобувати освіту та отримувати нові знання. У новий локдаун, який розпочався 8 січня 2021 р., Україна увійшла вже з певним накопиченим багажем організації онлайн-навчання, з усвідомленням його позитивних можливостей. Слово “криза” у китайській мові позначається двома ієрогліфами, що перекладаються як “небезпека” і “можливість”. На сайті Міністерства освіти і науки України було відзначено, що саме COVID-19 дав поштовх до справжнього прориву у диджиталізації освіти. А отже, у складній ситуації в Україні були віднайдені нові можливості організувати інноваційний безперервний освітній процес. Це ті можливості, що стали в нагоді не тільки в умовах карантину, але й довели своє право на життя і у майбутньому дозволять урізноманітнити освітній процес, сприятимуть доступу до освіти тих осіб, які в силу різних об’єктивних причин не мають змоги навчатися офлайн.

Але поряд із здобутками залишалися і проблеми, що торкнулися освітнього процесу у вищій школі та у закладах середньої освіти. З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне особливу увагу приділити проблемам, які суттєво впливали на якість освіти насамперед школярів та на їх соціалізацію. Останнє, на наше переконання, треба вважати однією з найсуттєвіших проблем, адже заняття в аудиторії і навчання онлайн – це два різні світи, в яких по-різному відбувається взаємодія між учасниками освітнього процесу, а обмежене коло живого спілкування дитини з однолітками, друзями, вчителями чи викладачами під час карантину слугувало гальмівним чинником соціального розвитку студентів. Послаблення ролі вчителя як другого після батьків найважливішого агента соціалізації, який здійснює вплив як на когнітивну сферу, так і на формування культури освітньої діяльності, пізнавальної та навчальної мотивації, на розвиток усіх складових процесу самовдосконалення, під час навчання у режимі онлайн відчувалося особливо гостро [4]. Жоден електронний ресурс за жодних обставин не здатен замінити педагога. В умовах психологічної ізоляції особливо давалася взнаки потреба дітей у живому спілкуванні з вчителями, бачити їх, обмінюватися думками і репліками, а не пасивно слухати викладача, якого вони бачать на екрані монітора.

Як засвідчило проведене нами дослідження, серед негативних наслідків дистанційного навчання спостерігалася неготовність значної частини школярів до самостійного опанування навчального матеріалу. Адже жоден сервіс чи онлайн-ресурс для навчання не здатні замінити вчителя, який, безпо-

середньо комунікуючи з учнем, формуючи його навчальну мотивацію, вчить його вчитись самостійно. Принагідно зауважимо, що окреслені наслідки не залишилися непомітними й у вищій школі, особливо у першокурсників, які вимушені були від шкільного дистанційного навчання перейти на такий самий режим і у вищій школі.

Варто відзначити й той факт, що дистанційна освіта 2020–2022 рр. – це освіта неабиякого навантаження не тільки на педагогів, учнів, студентську молодь, але й на батьків школярів, які у переважній більшості брали активну участь в освітньому процесі, намагалися долати перешкоди, що стояли на шляху забезпечення доступу дітей до дистанційного навчання. Серед вагомих проблем цього періоду, які суттєво впливали на ефективність роботи як педагогів, так і студентів, – відсутність необхідного обладнання, гаджетів вдома. Ця проблема ще більше загострювалася у сім’ях, де двоє і більше школярів та студентів, яким одночасно були потрібні гаджети для навчання, і де батьки також працювали дистанційно [2].

На якості організації дистанційного навчання суттєво відбилися й можливості фіксованого інтернету. Особливо гостро ця проблема зачепила освітні заклади та здобувачів освіти у малих містах, сільській місцевості, у віддалених гірських районах. Так, зокрема, за даними Міністерства та Комітету цифрової трансформації України, у червні 2020 р. 40 % українських шкіл не мали якісного підключення до інтернету, майже 65 % українських сіл не були покриті якісним широкосмуговим швидкісним інтернетом, 5,75 млн громадян через це та через фінансові труднощі не мали можливості підключитися до якісного фіксованого швидкісного інтернету. Ще однією особливістю дистанційної освіти стало велике навантаження на зір через необхідність тривалого перебування за монітором комп’ютера чи екраном телефона. Отримана можливість вберегти дітей від зараження COVID обернулася погіршенням їх зору.

Здійснений нами огляд літератури з окресленої у статті проблеми дав підставу дійти висновку, що в Україні не було проведено масштабних досліджень, які б стосувалися вивчення якості знань та умінь учнівської молоді під час впровадження онлайн-навчання. Натомість за результатами нашого спілкування з вчителями й викладачами ЗВО можна стверджувати, що рівень знань, сформованих умінь і навичок під час дистанційного навчання значно поступається результатам і якості освіти офлайн. А це, своєю чергою, вимагає пошуку нових можливостей з боку педагогічної громадськості щодо удосконалення не тільки освітнього процесу в дистанційному режимі, але й системи оцінювання результатів навчання, яка не є гнучкою та не враховує специфіки навчання онлайн.

З огляду на виявлені проблеми окреслимо перспективи організації освітнього процесу у дистанційному режимі, які, на переконання науковців і практиків, є найбільш вагомими:

– навчання онлайн не може бути звичайною калькою традиційного очного навчання. З огляду на це удосконалення вимагає професійна підготовка педагогічних кадрів до організації освітнього процесу в дистанційному режимі. Саме тому вважаємо за необхідне відзначити насамперед, по-перше, ще на етапі професійної підготовки педагогів при викладанні фахових методик варто звертати увагу на специфіку використання діджитал-методик; по-друге модернізації вимагають не тільки робочі навчальні програми з окремих методик викладання окремих дисциплін, але й у цілому освітньо-професійні програми підготовки фахівців; по-третє – посиленої уваги потребує формування у майбутніх фахівців цифрової компетентності, необхідної для успішного здійснення професійної діяльності;

– з метою створення здоров'язбережувального середовища у ході онлайн навчання доцільно урізноманітнювати види роботи, оптимізувати час перебування здобувачів освіти перед екранами моніторів, навчальний матеріал та очікувані результати. З огляду на це коригування потребують також календарно-тематичні плани педагогів-предметників [5, 14];

– удосконалення матеріальної, інформаційної та методологічної освітньої бази закладів освіти для здійснення дистанційного навчання;

– організація процесу навчання “в умовах карантину має бути врегульована державними нормативно-правовими актами, а не локальними рішеннями закладів освіти, які не мають відповідного фінансового забезпечення” [7].

– забезпечення всіх населених пунктів і закладів освіти в Україні якісним швидкісним інтернетом.

Висновки. Як зазначається у Концепції розвитку освіти України на 2015–2025 рр., “забезпечення рівного доступу до якісної освіти усім громадянам України та перетворення освіти на соціальний ліфт” є одним з найважливіших, пріоритетних завдань” [3]. Реалізація його в сучасних умовах епохальних змін в освіті України вимагає не лише вчасного реагування на виклики сьогодення, але й дій на випередження. Діджиталізація стає головним трендом сучасного світу, а нові технології – невід’ємною частиною нашого життя. А отже, головною відповіддю освітян на виклики діджиталізованого суспільства має стати їхня готовність до цифрової трансформації освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буйницька О., Варченко-Троценко Л., Терлецька Т., Настас Д. Модернізація системи електронного навчання університету до потреб сьогодення. *Відкрите освітнє середовище сучасного університету*. 2020. Вип. 9. С. 1–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeecemu_2020_9_3.

2. Діджиталізація освіти – компетенції XXI ст. *Всеосвіта*. URL: <https://cutt.ly/brquNkH>.

3. Концепція розвитку освіти в Україні на період 2015–2025 рр. URL: http://osvita.ua/doc/files/news/435/43501/project_30102014.doc.

4. Мальований Ю.І. Дистанційне навчання: реалії і перспективи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020, 2 (1). 2020. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-10-1>.

5. Організація дистанційного навчання в школі. *Методичні рекомендації*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/met...> с. 14.

6. Освіта в умовах пандемії у 2020 / 2021 році: аналіз проблем і наслідків. URL: <https://bit.ly/2Wy9NVd>.

7. Про наслідки змін в освіті у період карантину. *Слово і діло*. 15 січ. 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/colonka/suspilstvo/navc>.

8. Кузан Г. Інноваційні технології у формуванні мотивації до вивчення іноземної мови у студентів непрофільних вишів. *Молодь і ринок*. 2016. № 8. С. 42–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2016_8_11.

REFERENCES

1. Buinytska, O., Varchenko-Trotsenko, L., Terletska, T. & Nastas, D. (2020). Modernizatsiia systemy elektronnoho navchannia universytetu do potreb sohoddennia [Modernization of the e-learning system of the university to meet the needs of students]. Vol. 9, pp. 1–14. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeecemu_2020_9_3 [in Ukrainian].

2. Didzhytalizatsiia osvity – kompetentsii XX stolittia. Vseosvita [Digitization of education – competencies of the 21st century]. *General education*. Available at: <https://cutt.ly/brquNkH> (Accessed 20 Dec. 2019) [in Ukrainian].

3. Kontseptsiiia rozvytku osvity v Ukraini na period 2015–2025 rokiv [Concept of education development in Ukraine for the period 2015–2025]. Available at: http://osvita.ua/doc/files/news/435/43501/project_30102014.doc [in Ukrainian].

4. Malovanyi, Yu.I. (2020). Dystantsiine navchannia: realii i perspektyvy [Distance learning: realities and prospects]. *Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*. Vol. 2 (1). Available at: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-10-1> [in Ukrainian].

5. Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia v shkoli [Organization of distance learning at school]. *Methodical guidelines*. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/met...> p. 14 [in Ukrainian].

6. Osvita v umovakh pandemii u 2020 / 2021 rotsi: analiz problem i naslidkiv [Education in pandemic conditions in 2020/2021: analysis of problems and consequences]. Available at: <https://bit.ly/2Wy9NVd>. [in Ukrainian].

7. Pro naslidky zmin v osviti u period karantynu 15 sichnya 2021 [About the consequences of changes in education during the quarantine period]. *Word and action*. 15 January 2021. Available at: <https://www.slovoidilo.ua/colonka/suspilstvo> [in Ukrainian].

8. Kuzan, H (2016). Innovatsiini tekhnolohii u formuvanni motyvatsii do vyvchennia inozemnoi movy u studentiv neprofilnykh vyshiv [Innovative technologies in the formation of motivation to learn a foreign language among students of non-specialized universities]. *Youth and market. Monthly scientific-pedagogical journal*. Drohobych, Vol. 8 (139) pp. 42–26. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2016_8_11 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.09.2022